

Şeyhü'l-Kebîr SADREDDİN KONEVÎ (2)

HADİS DERSLERİ

Sadreddin Konevî devrinin en önemli hadis alimleri arasında yer almaktaydı.

Tarihçi Kerimüddin Mahmud Aksarayı yazdığı “Müsameratü'l-Ahbar” adlı kitabında Sadreddin Konevî'yi “yaşadığı toplumu irşad eden din büyüğü, mükemmel ve olgun bir âlim, doğu ve batı ülkelerinden gelip kendisine

Ahmet ÇELİK

danışılan, hadis ilmi başta olmak üzere bütün ilim dallarında söz sahibi olan biri” olarak tanıtmaktadır.

Konevî de öğrencilerine Hz. Peygamberin söz, fiil ve davranışlarını anlatan hadis dersleri vermekteydi. Hadis dersinde İbnü'l-Esir'in yazdığı Camiu'l-Usul adlı kitabını okuyup açıklıyordu.

Bu eseri Musul'dan babası getirmiş ayrıca Kahire'de öğrenci iken hocası Şerefüddin Yaküb el-Mevsili'den notlar alarak bizzat dinlemişti. Aynı şekilde hocası da eserin yazarı olan İbnü'l-Esir'den Musul'da eğitim görürken iken dinlemişti.

O, öğrencilerine

Sadreddin Konevi Cami ve kitabe

İslam'ı sağlam ve güvenilir kaynaklardan öğretmeyi seviyordu.

Bir gün Sadreddin Konevî'nin hadis derslerine devam eden Emir Müineddin Pervane, Hz. Mevlâna'ya giderek kendisine öğüt vermesi için ricada bulundu. Hz. Mevlâna bir müddet düşündükten sonra başını kaldırıp:

- Emir Muineddin, *senin Kur'an-ı Kerim'i ezberlediğini duydum*, dedi. O da:

- *Evet*, diye cevap verdi. Hz. Mevlâna:

- *Ayrıca Hz Peygamberin (s.a.s) hadisleri ile ilgili Camiü'l-Usul adlı kitabı da Sadreddin Konevî'den okuyup dinlediğini duydum*, buyurdu. Pervane yine:

- *Evet*, dedi. Bunun üzerine Hz. Mevlâna:

- *Mademki, Allah'ın kitabını ve onun peygamberinin sözlerini okuduğun, gerektiği gibi anladığın ve bildiğin hâlde o sözlerden nasihat*

alamıyorsan ve hiç bir ayet ve hadisle gereğince amel edemiyorsan da benim nasihatimi nasıl dinler ve ona nasıl uyarsın, dedi.

Emir Müineddin Pervane diyecek bir şey bulamadı. Bundan etkilendi ve ağlayarak Hz. Mevlâna'nın yanından ayrıldı. Ondan sonra iyi işler yapmaya başladı.

Sadreddin Konevî, konağında başlattığı hadis dersleri bir müddet sonra meyvesini verecek ve Selçuklu vezirlerinden Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından 1264 yılında Konya'da hadis ilimlerinin okutulacağı *İnce Minareli Medresesi*'nin açılmasına öncülük edecekti.

EDEBİYAT DERSLERİ

Konevî'nin okuttuğu derslerden biri de edebiyattı. O dersinde Mısırlı İbni Farız'ın "*Kaside-i Tayiyye*" adlı şiir kitabını okutuyordu. Kendisi Mısır'da öğrenci iken İbnü'l-Farız'ın hayatta olduğu

Sadreddin Konevi cami içi

nu, onu bir defa uzaktan gördüğünü ancak kendisiyle konuşamadığını anlatırdı.

1245'te Şam'dan Mısır'a geldiğinde bir grup öğrenci ile Konevi bu eseri okumaya başlamıştı. Orada bitirmediği bu eseri şimdi Konya'da daha geniş bir öğrenci kitlesine veriyordu. Bu eseri ona hocası İbni Arabi tavsiye etmişti.

İbni Farız'ın eseri 761 beyitten oluşuyor ve Allah aşkını üstün bir dil ile anlatıyordu.

Konevi derslerinde öncelikle Kaside-i Taiyye'den bir beyit okur, sonra da o beyiti genişçe açıklayarak yorumlar yapardı. Bir sonraki derse gelince:

- *Dünkü şirin anlamı bugün bana şöyle bir düşünce getirdi*, diyerek aynı beyti farklı bir yönden yeniden açıklardı.

Konevi'nin bu dersine öğrencilerinden Saidüddin Fergani de devam ederdi. Onunla Şam'da tanışmışlar birlikte önce Kahire'ye ardından da Konya'ya gelmişlerdi.

Saidüddin Fergani, dersler esnasında notlar tutar, sonra bunları Farsça ve Arapça olarak yeniden yazardı. Bu yazdığı notlar Saidüddin Fergani tarafından "*el-Meşarık*" adıyla Farsça ve "*el-Münteha*" adıyla Arapça bir eser olarak kitaplaştırıldı.

Fergani, kitabını hocası Sadreddin Konevi'ye de takdim etti. Bu çalışmadan çok memnun kalan Sadreddin Konevi, esere '*alimlerin övüncü, bilgin ve derin anlayışlı kardeşim.*' diye kısa bir giriş yazarak bu eserden dolayı onu tebrik etti.

HİKMET DERSLERİ

Sadreddin Konevi'nin diğer bir dersi, hocası İbni Arabi'nin yazdığı Futuhat el-Mekkiye ve Fusûsu'l-hikem adlı kitapları üzerine idi.

Bu kitapları okutmasının sebebi hocasının engin fikirlerini belli bir sisteme oturtmak ve onun düşüncesini daha anlaşılır hâle getirmektir.

Fusûsu'l-hikem'de, peygamberlerin her birinin ayrı ayrı özellikleri açıklanarak "*insanı kamil*" yani iyi ve güzel ahlaklı bir insanın nasıl olması gerektiği açıklanıyordu.

MÜEYYEDÜDDİN CENDİ

Konevi'nin bu derslerine pek çok öğrenci katılırdı. Bunlar arasında Müeyyedüddin Cendi adında Türkistanlı bir öğrencisi vardı.

Müeyyedüddin, memleketinde tam bir boşluk içinde yaşarken ilme yönelmeyi düşünmüş ancak yakın çevresi buna engel olmuş-

Sadreddin Konevi (sema kayıtları)

tu. Bunun üzerine sesli olarak duyacağı ilk ayete göre hareket edeceğini söyleyerek Kur'an-ı Kerim okunan bir yere gitti.

O sırada: “Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, durgunluğa uğramasından endişe ettiğiniz ticaretiniz ve hoşlandığınız evler size Allah’tan, peygamberinden ve O’nun yolunda çalışmaktan daha sevimli ise, artık Allah buyruğunu yani kıyameti gerçekleştirinceye kadar bekleyin.

Allah günaha saplanmış kimseleri hidayete erdirmez.” (Tevbe suresi 24) ayetini iştince çok duygulandı ve ilim öğrenmek için Türkiстан’dan ayrıldı.

Hac vazifesini yaptıktan doğrudan Konya’ya gelerek Sadreddin Konevi’nin derslerine katılmaya başladı. Çok dikkatli ve çalışkan bir öğrenciydi.

Bir gün Sadreddin Konevi, Müeyyedüddin Cendi’ye Fusûsül-hikem’den bir bölüm okuyarak genişçe açıkladı ve ondan bu

yöntemle esere devam etmesini istedi. Cendi, hocasının bu istediğini yerine getirerek “*Şerh el-Fusûs*” adında güzel bir eser hazırladı.

Hocası böyle bir eser hazırlamasına çok sevindi. Artık yetiştirdiği öğrenciler meyve vermeye başlamıştı. Böylece Müeyyedüddin Cendi, İbni Arabî'nin Fusûs adlı eserini genişçe açıklayarak eser yazan ilk kimselerden olmuştu.

MEKTUPLARI

Sadeddin Konevî, verdiği tefsir, hadis ve edebiyat dersleri dışında akıl yoluyla düşünme metodları inceleyen felsefe ile de meşguldü. O tasavvuf ile felsefenin ortak konusu olan “*varlık*” hakkında daha da ileri araştırmalar yapmak istiyordu. Yaşadığı dönemin en büyük filozoflarından biri İran'da yaşayan Nasirüddin Tûsi idi.

Nasirüddin Tusi; Nişabur, Merağa ve Bağdat gibi önemli bilim merkezlerinde yetişmişti. İbni Sina'nın düşüncelerini en iyi bilenlerden biriydi.

Konevî, kendisiyle yüzyüze görüşemediği bu bilgine bir mektup yazarak onunla irtibat kurdu. Ondan, İbni Sina'nın “*varlık ve metafizik*” hakkındaki fikirlerini sordu. Tusi de bu konudaki fikir ve düşüncelerini mektupla Konevî'ye bildirdi.

Konevî, tasavvuf yönünden konulara yaklaşırken Tusi ise felsefe yönünden açıklamalar yapıyor ve saygı kuralları içinde birbirlerine cevaplar veriyordu.

Tûsi'nin verdiği cevapları Sadreddin Konevî, tümüyle benimsemese bile kendi düşüncesini geliştirme noktasında ondan yararlanmasını bilmiş ve düşüncelerini

lerini Anadolu'nun dışında duyurmayı da başarmıştı.

On üçüncü yüzyılın en bilimsel ve seviyeli tartışması olarak kayıtlara geçen bu mektuplar, daha sonra Sadreddin Konevî tarafından “*el-Müraselat*” yani “*Yazışmalar*” adıyla kitaplaştırıldı.

Nasirüddin Tusi'de öğrencisi Kutbüddin Şirazi'yi, Sadreddin Konevî'ye yönlendirdi. Astronomi, matematik, tıp ve dinî ilimlerde kendini yetiştiren Kutbüddin Şirazi Konya'ya gelerek Sadreddin Konevî'nin derslerine katılmaya başladı. Böylece Şirazi, bu hocaları sayesinde farklı düşünceleri özümseyerek yeni kitaplar yazmaya başladı.

RÜYA

1258 yılında hac için Mekke'ye giden Sadreddin Konevî orada korkunç bir rüya gördü. Yazmış olduğu “*Kırk Hadis Şerhi*” adlı kitabında bu rüyasını ve yorumunu şöyle anlatır:

“*Sabah uyuya kalmıştım. Uykumda korkunç bir rüya gördüm. Güya Hz. Peygamber Efendimiz ölmüş ve kefenlenmiş bir hâlde tabut-taydı.*”

Bazı insanlar onun tabutunu bağlıyorlardı. Ancak yüzünü örtmemişlerdi. Saçları da neredeyse yere degecek kadar uzundu.

Onlara:

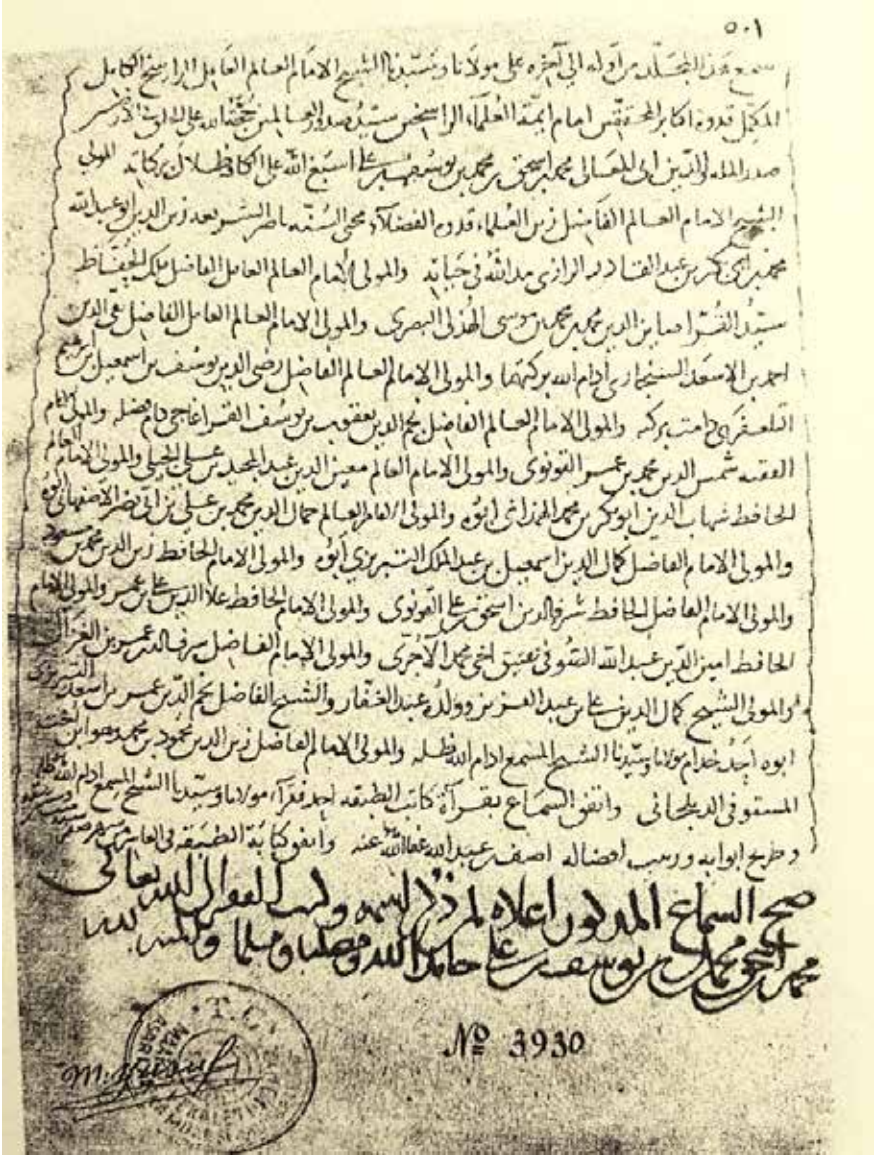
“*Ne yapıyorsunuz? dedim. Onlar:*

“*Peygamberimiz öldü, onu kaldırmak ve kabre defnetmek istiyoruz, dediler.*”

Bunun üzerine içime onun ölmediği ve yaşadığı duygusu düştü. Onlara:

“*Ben onun yüzünü ölü yüzü gibi görmüyorum, o ölüye benzemiyor. O yaşıyor gibi. Biraz sabredin de*

Sadreddin Konevi (sema kayıtları)

durumunu bir araştıralım, dedim.

Ağzına ve burnuna yaklaştım. Peygamberimizin çok zayıf bir şekilde nefes aldığı görüldüm. Bağıraarak onları Efendimizin kabre konulup defnedilmesini engelledim.

Büyük bir korku ile uyanmıştım. Daha önce karşılaştığım sayısız tecrübeye dayanarak bu rüyanın bir anlamı olduğunu ve o gün İslam âleminde büyük bir olayın meydana geleceğine yordum.

Moğolların Bağdat'a ulaştıkları haberini işitince içime Bağdat'ın alındığı duygusu düştü. Rüyanı gördüğüm tarihi bir kenara not etmiştim.

Hakikaten olayı bizzat görmüş pek çok kimse tarafından haber verildiğine göre benim rüyanı gördüğüm gün Moğollar Bağdat'ı ele geçirmişlerdi. Böylelikle rüya benim yorumladığım şekilde gerçekleşmiş oldu."

Moğollar Bağdat'ı ele geçir-

dikten sonra şehri tamamen tahrip etmişler, yüzyıllarca biriktirilen çok kıymetli binlerce kitabı ya yakmış ya da Dicle nehrine atmışlardı.

Bundan sonra Sadreddin Konevî, Moğolların İslam dünyasında yaptığı tahribatı gidermek için daha çok öğrenci yetiştirmeye ve bilgi kaynakları olan değişik kitapları kendi kütüphanesinde toplamaya hız verdi.

OĞLU

Kaynaklarda Sadreddin Konevî'nin ne zaman, nerede ve kimle evlendiği hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Ancak Sekine adında bir kızı, Sadeddin adında bir oğlu vardı.

Sadreddin Konevî, oğlu Sadeddin'i daha iyi eğitim alması için Zeyneddin Sadaka'ya gönderdi. Konya'daki Ahilerin başı olan Zeyneddin Sadaka, Konevî'nin Malatya'dan ders arkadaşlığıydı. Ayrıca Evhadüddin Kirmani'den birlikte derste almışlardı.

Zeyneddin Sadaka, Sadeddin'in eğitimine çok büyük bir ilgi gösterdi. Sadeddin derslere devam ederek kısa zamanda bilgili, zeki, uyanık ve dikkatli bir genç oldu.

Sadeddin, her gün hocası Zeyneddin Sadaka'nın Musalla civarındaki evine ders almaya gider gelirdi.

Yol üzerinde İnce Minareli Medresesinin hemen yakınında Zevle Sultan adında bir mescid yapılıyordu. Mescidin duvarları iyice yükselmişti.

Bir müddet mescidin inşaatını dikkatlice inceleyen Sadeddin yanındakilere:

- Çok ilginç, dedi. bu mescidin

kıblesi yanlış yöne yapılmış, dedi.

Bunu duyanlar binayı yapan usta ve mimara hemen iletiler.

Mimar, Sadeddin'i çağırıp yön yanlışlığını nasıl tespit ettiğini sordu.

Genç Sadeddin hocasından aldığı bilgiler ışığında mescidin yönünün nasıl olması gerektiğini izah etti.

Mimar hatasını kabul etti, ancak inşaat ilerlediği için mescidin yapımına devam edildi ve mibrabı da kibleye gelecek düzeltildi.

Sadeddin, çok fazla yaşamadı bir müddet sonra hocasının yanında iken genç yaşında vefat etti ve Musalla kabristanına defnedildi.

DOSTLARI

Sadreddin Konevî, yaşamında pek çok dostu oldu. Hz. Mevlâna, Kadı Siraceddin Urmevi, Zeyneddin Sadaka, Sadeddin Hamuye, Necmeddin Daye ve Mahmut Hayrani gibi bilginler ve Celaleddin Karatay, Kadı İzzeddin Muhammed Razi, Muineddin Pervane gibi yöneticiler bunlardan bazılarıydı.

Onlarla saray, cami, medrese gibi değişik ortamlarda bir araya geldiği gibi onları kendi konağında da misafir ederdi. Birbirlerine saygıda asla kusur etmezlerdi.

1256 yılıydı. Karatay Medresesinin hemen yakınında inşa edilen Atabekiye Medresesinin resmi açılış töreni yapılıyordu. İlme saygının bir gereği olarak gösterişli bir açılış töreni planlanmıştı.

Medreseyi Selçuklu emirlerinden Atabey Aslan-doğmuş yaptırmıştı. Bütün ileri gelen şeyhler, bilginler ve emirlerin hepsi oradaydı. Medreseyi yaptırın

Atabey Aslandoğmuş ise kapıda misafirleri karşılıyor ve tebrikleri kabul ediyordu.

Müderrişliğine Karatay Medresesi müderrişisi Şemseddin Mardini naklen atanmıştı.

Şemseddin Mardini, müderrişlik makamına oturmuş, sağında Kadı Sıraceddin Urmevi, solunda da Sadreddin Konevî bulunuyordu. Konya'nın önde gelen alimleri ve ileri gelenleri de onların etrafında oturuyor, Öğrenciler de heyecanla bu açılışı bekliyorlardı.

Biraz sonra açılışa Hz. Mevlâna da geldi. Medreseden içeri girip selam verdi. İçerisi çok kalabalık olduğu için kenarda sakın bir yere oturdu.

Bu durumu gören Emir Pervane, Mecdeddin Atabek ve Kadı Sıraceddin kalkıp Mevlâna'nın yanına geldiler. Onu oradan kaldırıp ön tarafa gelmesi için ricada bulundular.

Ricaları kırmayan Hz. Mevlâna ön tarafa gelerek oturdu.

Müderriş Şemseddin Mardini ilk açılış konuşmasını yaptı ve ardından:

- *Bütün bu topluluk sizindir. İlk dersi lütfen siz yapınız*, diyerek sözü Hz. Mevlâna'ya bıraktı.

Hz. Mevlâna'nın ilk dersi yaptıktan sonra sırasıyla Sadreddin Konevî, Sıraceddin Urmevi ve diğer bilginler öğleye kadar orada öğrencilere ders verdiler.

PİREBİ

Sadreddin Konevî, hocası Evhadüddin Kirmani'nin damadı Ahi Evren ile de dosttu. Bir ara onunla görüşmek üzere Kırşehir'e gittiği sırada Hacı Bektaş-ı Veli ile de tanıştı. Konya'ya döndükten sonra, Konya'dan Hacı

Bektaş-ı Veli'ye bir öğrencisini göndererek:

- *Sohbetlerini özledik. Ancak Konya'da işlerimiz çok yoğun. Öğrencilerinizden birini Konya'ya gönderseniz de ona bir yer göstersek, bizimle beraber bulunsa, kendilerinden hem biz, hem de tüm Konyalılar yararlınsa ne kadar iyi olurdu*, diye ondan bir ricada bulundu.

Sadreddin Konevî'nin bu ricasını kırmayan Hacı Bektaş-ı Veli, yanında bulunan öğrencisi Pirebi'ye dönerek:

- *Bizden istedikleri kimse sensin, haydi, Konya'ya git; Sadreddin Konevî, sana nereyi gösterirse oraya yerleş, yurt edin*, dedi.

Pirebi, öğrenciliğini Konya'da yapmış ve Hoca Ahmet Fakih'ten Hoca Cihan ile birlikte dersler almıştı. Pirebi, Hacı Bektaş-ı Veli'nin emri üzerine ailesi ile birlikte Konya'ya Sadreddin Konevî'ye geldi. Beraberce Konya Kalesi'nin dışında bir yere vardılar. Sadreddin Konevi, Pirebi'ye:

- *Burası, hem bize hem de size yakındır*, diyerek ona yerleşeceği yeri gösterdi. Bundan sonra Pirebi buraya yerleşti.

HATIRALAR

Sadreddin Konevî daha önce Şam'da iken tanıştığı Hz. Mevlâna ile Konya'da daha yakın ilişkiler kurdu.

İlk önceleri sema yapma konusunda aralarında bazı fikir ayrılıkları yaşandıysa da bu fikir ayrılıkları birbirlerini tanıyıp konuştukça ortadan kalktı ve dostlukları ilerledi.

Sadreddin Konevi bir gece rüyasında kendisinin Hz. Mevlâna'nın ayağını ovduğunu gördü.

Uykudan "*hayırdır inşaallah*"

diyerek uyandı. O gece aynı rüyayı birkaç kez daha gördü. Rüyanın devamında Mevlâna, Sadreddin Konevî'nin konağının merdivenlerinde oturuyordu. Mevlâna, Sadreddin Konevî'yi görünce ayağa kalktı ve birbirleriyle kucaklaştıkları sırada Hz. Mevlâna, Sadreddin Konevî'ye:

– *Canını sıkıma, bugün siz, bizim ayağımızı, yarın da biz sizin ayağımızı ovarız. Bizim aramızda ayrılık yoktur, ancak birlik vardır, diyordu.*

Sadreddin Konevî ertesi günü, doğruca Kadı Sıraceddin'in yanına gidip gördüğü rüyayı ona anlattı.

Kadı Sıraceddin'le birlikte kalıp Hz. Mevlâna'nın yanına geldiler. Mevlâna onlara çok sevgi gösterdi. Bundan sonra dostlukları gelişmeye ve birbirlerine daha sık gidip gelmeye başladılar.

Sadreddin Konevî cuma namazından sonra âdeti olduğu üzere ilim toplantıları yapardı. Bir gün bu toplantılardan birine Hz. Mevlâna da katıldı. Sadreddin Konevî yerinden kalkıp oturduğu seccadesini ona ikram etti.

Hz. Mevlâna buna razı olmadı. Sadreddin Konevî:

– *Hiç olmazsa birlikte oturalım, diye ısrar ettiyse de oturmayı kabul ettiremedi. Bunun üzerine ona olan saygısını belirtmek için:*

– *Madem ki buna siz oturmadınız artık ona biz de oturmayız, diyerek seccadeyi kaldırıp bir kenara koydurdu.*

Bir gün Hz. Mevlâna, Sadreddin Konevî'yi görmeye gitmişti. Misafirini candan karşılayan Sadreddin Konevî, Hz. Mevlâna'yı kendi yerine oturttu. Kendisi de onun karşısında iki dizi üzerine saygı ile oturdu ve karşı-

lıklı konuşmaya başladılar.

Bu sırada Sadreddin Konevî'nin hizmetinde bulunan Hacı Kaşi adında yaşlı biri izin almadan Mevlâna'ya:

– *Efendim, gerçek dervişlik nedir, diye sordu.*

Hz. Mevlâna, ona hiç cevap vermedi. Adam ısrarla aynı soruyu birkaç kez daha sordu. Mevlâna yine hiç bir şey söylemedi ancak hemen izin alıp oradan ayrıldı.

Sadreddin Konevî bu durumdan rahatsız oldu. Misafirini kapağa kadar geçirdikten sonra Hacı Kaşi'ye dönerek:

– *Ey olgunluğa ulaşmamış ihtiyar ve ey vakitsiz öten kuş! O sırada soru sormanın ve izinsiz konuşmanın yeri miydi de terbiyesizlik ettin. Hz. Mevlâna, senin soruna zaten susarak cevap vermişti. Ama sen anlamadın. Niçin ısrarla soru sormaya devam ettin, diye çıkıştı. Konuşmasına devam ederek:*

– *Bilki gerçek derviş, Allah'ı hakıyla bilince, dili tutulur, konuşmaz. Sen de gerçek derviş olsaydın Allah dostlarının yanında dilini tutar, gönlünü korur ve hiç bir şey söylemezdin. Ayrıca hakikati görenlerin huzurunda söz söylemek te çok yanlıştır. Bu kişi için kusurdur. Senin yapman gereken, orada susup dinlemektir. Kur'an-ı Kerim'de "Kur'an okunduğu zaman onu saygı ile dinleyin ve sessiz durun ki rahmete kavuşasınız." (el-Araf 204) ayeti bunun için geldi, dedi.*

Hz. Mevlâna ağır hastaydı. Vefatı yaklaşmıştı. Ziyaretçilerin biri gelip diğeri gitmekteydi.

Sadreddin Konevî de ziyarete gelerek sağlık temennisinde bulundu. Başucunda Nahcivanlı doktor Ekmeleddin vardı.

Mevlâna'nın dudaklarının ku-

ruduğu için bir ara doktor Ekmeleddin şerbet vermek istedi. Ancak Mevlâna bunu kabul etmedi.

Bunun üzerine Sadreddin Konevî serbeti alarak birkaç yudum Hz. Mevlâna'ya içirdi. Bu arada üzütüyle:

- *Yazık yazık, Mevlâna'nın mübarek vücudundan mahrum kaldığımız vakit halimiz nice olur?* demekten kendini alamadı.

Birkaç gün sonra Konevî, bir kez daha Mevlâna'ya görmek ve sağlık temennisinde bulunmak için geldi ve ona Allah'tan şifalar diledi. Hz. Mevlâna bu yakın dostuna:

- *Bundan sonra Allah sizlere de şifalar versin. Aşıkla-sevgilisi arasında şu üstümde gördüğün gömlekten başka bir şey kalmadı. Bunu da soyup çıkarmalarını ve Rabbine kavuşmasını istemiyor musunuz,* deyince. Sadreddin Konevî göz yaşları içinde oradan ayrıldı.

Bu sırada Çelebi Hüsameddin, Hz. Mevlâna'ya:

- *Efendim, vefatınızdan sonra cenaze namazını kimin kıldırması- nı istersiniz,* diye sordu. O da:

- *Sadreddin Konevî kıldırсын. Çünkü o herkesten daha uygundur,* dedi.

Nihayet Hz. Mevlâna 17 Aralık 1273'te Konya'da vefat etti. Cenazesine bütün Konyalılar katıldı. Bu esnada cenaze merasiminden sorumlu Kemaleddin adında bir kimse vardı. Hz. Mevlâna'nın vasiyeti

gereği cenaze namazını kıldırması için yüksek bir sesle:

- *Ey yeryüzünde İslam'ın en bilgini,* diye Sadreddin Konevî'ye seslendi. Konevî, Hz. Mevlâna'yı kastederek:

- *Dünyada İslam'ın en bilgini bir kişiydi. O da şimdi aramızdan ayrıлып gitti. Onun ölümünden sonra cemiyetimizin bağı çözüldü. Maneviyat gerdanlığının ortasındaki inci kayboldu. Artık bundan sonra işlerimizin düzeni bozulacaktır,* dedi.

Cenaze namazını kıldırarak için ilerlediği sırada Sadreddin Konevî üzüntüsünden ağlayarak baygınlık geçirdi.

Bunun üzerine cenaze namazını Kadı Siraceddin Urmevi kıldırdı. Namazdan sonra Hz. Mevlâna, "alimlerin sultanı" diye anılan babası Muhammed Bahaeddin Veled'in yanında toprağa verildi.

KONEVİ'NİN VASIYETİ

Sadreddin Konevî artık yaşlanmıştı. Ölüm zamanının yaklaştığını hissedince Sadreddin Konevî bir vasiyet hazırladı.

Ölümünden sonra etrafındakilere neler yapmaları gerektiğini anlatan bu vasiyette şunları dile getiriyordu:

"Ben Allah'ın rahmetine, rızasına, lütfuna, bağışlamasına ve günahlarımı örtmesine muhtaç kul, bu vasiyetin yazarı Muhammed b. İshak b. Muham-

med b. Yusuf b. Ali'yim.

Yanında bulunan ve yanımda bulunmayıp bu vasiyete ulaşması mümkün müminleri şahit tutarak, derim ki;

Allah'ın tek, biricik, hiçbir şeye muhtaç olmadığına inanırım. O doğurmamış ve doğrulmamıştır. O'nun dengi yoktur.

Allah'ın, seçkin kullarından dediklerini, özellikle Hz. Peygamber Muhammed (s.a.s.) genel olarak da diğer peygamberler gibi, belirli guruplara gönderilmiş olması haktır.

Cennet haktır. Cehennem haktır. Kıyamet günü amelleri tartacak terazi haktır. Bütün peygamberler ümmetlerine Allah'tan bildirdikleri şeylerde ve bunlar kaldırılmadan önce verdikleri hükümlerde doğru söylemişlerdir.

Kıyamet haktır. Nimet (cennet) ve azap (cehennem) haktır. Sırat köprüsü haktır. Dünya ve ahiret arasındaki berzah haktır.

Peygamberimizin ahiret, cennet, cehennem hakkında bildiklerinin ayrıntıları, Hakk'ın hâlleri, sıfatları ve fiilleri hakkında söyledikleri her şey haktır.

Ben bu inançla yaşadım. Şimdi bu inançla ölüyorum.

Dostlarıma ve bana bağlı olacılara beni müslümanların kabrine koyduktan sonra, ilk gece yetmiş bin kere "La ilahe illallah (Allah'tan başka ilah yoktur) tevhid kelimesini getirmelerini vasiyet ederim. Ayrıca vefatımda hazır bulunanlardan

her birisi yalnız başına iken Allah'ın beni azabından kurtarması niyetiyle yetmiş bin "La ilahe illallah" zikrini daha okumalarını vasiyet ederim.

Onlara beni fıkıh kitaplarında yazıldığı tarzda değil, hadis kitaplarında anlatıldığı gibi yıkamalarını ve beni hocam Muhyiddin İbni Arabi'nin gömleği ve beyaz bir gömlekte kefenlemelerini, tabutu da hocam Evhadüddin Kirmani'nin namaz kıldığı seccadesini yaymalarını vasiyet ederim.

Cenazeme, cenaze okuyucularından hiç kimsenin eşlik etmemesini, kabrimin üzerinde ne bir türbe ne de çatı inşa etmelerini vasiyet ederim.

Kabrimi sadece izi silinmesin ve kaybolmasın diye sağlam taştan inşa etsinler.

Öldüğüm gün; özellikle fakirlere, hastalara ve yardıma muhtaçlara bin dirhem para sadaka olarak dağıtılsın. Şihabüddin Ebrari'ye bu bin dirhemden yüz dirhem, Kemal el-Mülazim Muhammed en-Nahcuvani'ye yüz dirhem para verilsin.

Ayrıca dostlarıma her birisinin hak ettiği ölçüde paylaştırılsın.

Ziyaüddin Mahmud'a ve Bedreddin Ömer'e selamımı söylemelerini ve benden onlara hatıra olarak bir elbisemi götürmelerini vasiyet ederim. Onlardan her birisine üzerinde namaz kıldığım seccadelerden birisini götürsünler.

Kütüphanemde bulunan felsefeye ait kitaplarım satılsın ve parası fakirlere sadaka olarak dağıtılsın. Onların içinde bulunan tıp, fi-

Sadreddin Konevi türbesi

kıh, tefsir, hadis ve benzeri kitaplar ise Şam'a götürülerek oraya vakfedilsin (bağışlansın).

Onları Şam'a götürmek ve Afifuddin'e ulaştıracak kişiye beş yüz dirhem para verilmesi vasiyetimdir.

Yazdığım kitaplarımı ise hatıra olarak damadım Afifuddin'e götürsünler.

Kızım Sekine'ye beş vakit namaza ve diğer farzlara devam etmesini, sürekli Allah'tan günahlarının bağışlanması ile ilgilenmesini ve Allah'a karşı güzel zan beslemesini vasiyet ederim.

Dostlarıma benden sonra benim ilgilendiğim bilgilerin proplemli ve kapalı kısımlarına dalmamalarını tavsiye ederim.

Herhangi bir tevîl yani yoruma sapsmadan, onların açık ve anlaşılır olan taraflarıyla yetinsinler. Söz konusu olan ister benim ifadelerim, ister hocam İbni Arabî'nin ifadeleri olsun, aynıdır. Bu iş, benden sonra kapanmıştır.

Bu konuda başka bilginlerin görüşlerini de kabul etmesinler.

Müslümanları sıkıntıdan kurtaran önderlere ulaşanlar onun verdiklerini alsınlar ve selamımı kendilerine iletinler ve yalnızca onların kendilerine vereceği bilgileri alsınlar.

Şimdilik ise, benim ve hocamın açık ve kesin sözleriyle yetinsinler. Allah'ın kitabıyla, peygamberinin sünnetiyle, Müslümanların ortak fikirleriyle, sürekli Allah'ın adını anmayla, benlikleri kötülükten arındırmayla ilgileninler.

Allah'a karşı iyi zan beslesinler ve teorik veya başka ilimlerle ilgilenmesinler. Onun yerine zikir, Kur'an-ı Kerim okuma, nafil zikirleri sabırla yerine getirme, zikredilen zevklerden açık ve berrak olanlarla ilgilenmelerini vasiyet ederim.

Bekar olanlar, Şam'a göç etmeye niyetlensin Çünkü yakında bu yerlerde yaşayanların büyük kısmının esenliğini değiştirecek karanlık fitneler, karışıklıklar ortaya çıkacaktır.

"Artık size söylediklerimi hatırlayacaksınız ve ben işimi Allah'a havale ediyorum. Kuşkusuz Allah

kullarını en iyi görendir.” (Mümin suresi 44).

Allah kendisinden sakınan ve hidayet yolunu tutanları bilir.

Kardeşlerim ve Dostlarım!

Beni hayır dualarınızda da anın. Bende dinen meşru bir hakkı olanlar, haklarını helal etsinler. Herkes-ten helallik isteyiniz. Kimin daha önceden bende bir hakkı olur ve o da hakkını ister ve helal etmezse kendini razı edecek şekilde hakkının ödemesi için kızım Sekine'ye bildirsin.

Son olarak şunu söylüyorum: Kendim ve sizin için Allah'tan bağışlanma dilerim.

Vasiyetimi, Allah'ım seni tenzih ederim, sana hamd ederim, Senden başka ilah yoktur. Senden bağışlanma diliyorum ve sana tövbe ediyorum. Beni bağışla ve bana merhamet et. Kuşkusuz sen günahları örten ve merhamet edensin.” duasıyla sonlandırırım.”

VEFATI

Sadreddin Konevî, geride yazdığı eserler, yetiştirdiği binlerce öğrenci ve ciltler dolusu kütüphanesiyle Selçuklu'dan günümüze zengin bir düşünce mirası bırakarak 22 Temmuz 1274'te Konya'da vefat etti.

Vasiyetine uygun olarak konağının bulunduğu yere defnedildi.

Sadreddin Konevî'nin cami, kütüphane ve türbesi 1274 yılında yaptırıldı. Türbesi caminin doğusunda bulunmaktadır. Kabrinin üzeri gösteriştan uzak, sade ve üstü açık bir şekilde inşa edildi. Kare planlı olan türbenin yanları açık olup üstü sekizgen gövdeli ve piramitsel ahşap külahlı bir örtü vardır.

Türbenin Giriş kapısında, 'Sabahın izzet yani yücelik, devlete ya-

kın ve kapında ihyiyaç sahiplerine daima açık olsun.' yazılıdır.

Sadreddin Konevî cami ve türbesi tarih içinde pek çok defa onarım gördü. Bunlardan sonuncusu ise Sultan II. Abdülhamid döneminde Konya Valisi Mehmet Ferit Paşa tarafından 1899'da yaptırıldı. Caminin güney giriş kapısının üzerinde bulunan kitabe bu son tamir sırasında konulmuştur.

ESERLERİ

Sadreddin Konevî o dönemin adeti olduğu üzere eserlerini Arapça ve Farsça diliyle yazmıştır. Yazdığı eserlerde hocası Muhyiddin ibni Arabî'nin düşüncelerini esas alarak açıklamalar yapmış ve hocasının düşüncelerini açık ve anlaşılır bir temele oturtmaya çalışmıştır.

Sadreddin Konevî'nin günümüzde tamamı Türkçeye çevrilen eserlerinden bazıları şunlardır:

1. İcazü'l-beyan fi Tefsiri Ümmi'l-Kur'an: Fatıha suresinin tefsiridir.

2. Şerhu Esmailahi'l-Hüs-

na: Allah'ın en güzel isimlerini açıklamaktadır.

3. Şerhu Erbaine Hadis: Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) yirmi dokuz hadis-i şerifini açıklamaktadır.

4. el-Fükûk fi Esrar-ı Müstenedati Fusûsi'l-hikem: Hocası Muhyiddin Arabî'nin Fusûsu'l-Hikem adlı eserinin açıklanmasıdır.

5. Miftahu'l-Gayb: Tasavvuf konularını felsefe ilmi ışığında açıklayan bir eserdir.

6. en-Nusûs fi-Tahkiki Tavrî'l-Mahsûs: Hocası Muhyiddin Arabî'nin görüşlerini açıklayan bir eserdir.

7. en-Nefehatü'l-İlahiyye: Hz. Peygamber'in (s.a.s.): "Rabbinizin şu günlerinizde rahmetinin esintileri vardır. Dikkat edin! Onlara hücum edin." hadisinden hareketle bu rahmet esintilerinin neler olduğunu açıklayan bir kitaptır.

KONEVİ KÜTÜPHANESİ

Sadreddin Konevî'nin kütüphanesi Selçuklu Döneminin ilk kütüphanesiydi. Bu kütüphanenin temelini ise kendi yazdığı

eserlerle babası Mecdüddin İshak'tan kalan kitaplar oluşturmaktaydı.

Zamanla hocası Muhyiddin İbni Arabî'nin kitapları ile diğer hayırseverlerin bağışladıkları kitaplarla kütüphane daha da zenginleşti.

Sadreddin Konevî vefat etmeden önce hazırladığı vasiyetnamele bir kısım kitaplarının satılarak fakirlere dağıtılmasını, bir kısmının Şam'a götürülerek burada öğrencilerin hizmetine sunulmasını ve kendi yazdığı kitapların da damadı Afifüddin'e hatıra olarak verilmesini istemekteydi.

Ancak onun vefatından sonra yakınları bu değerli kütüphanenin dağıtılmasına ve Konya dışına gönderilmesine gönülleri razı olmadı. Kabrinin yanında bulunan mescide bitişik bir kütüphane yaparak kitapları burada hizmete sundular.

Bu kütüphane geniş bir okuma salonu ile kitapların konulduğu bir odadan oluşuyordu.

Kütüphaneye ilgili bir kitabe hazırlayarak caminin dış kapısı üzerine yerleştirdiler. Bu kitabe de:

'Bu kutlu yapının yanındaki türbede önder (imam) ve araştırmacı (muhakkık) ilim adamı Sadreddin Muhammed b. İshak bulunmaktadır. Türbedeki kütüphane de kendisine ait olup, şartları vakfiyesinde belirtilen vakfettiği kitapların bulunduğu kütüphane salih arkadaşları tarafından O'nun adına 673 (1274) yılında inşa edildi.' yazılıdır.

Konevî Kütüphanesinde bulunan kitaplar yüzlerce yıl burada korundu. Ancak 1926'da kitaplar buradan alınarak Konya Yusufaga Yazma Eserler Kütüphanesi'ne nakledildi.

Sadreddin Konevi kütüphanesi

SONUÇ

Sonuç olarak Sadreddin Konevi etkileri günümüze kadar gelen önemli bir İslam alimi ve düşünürüdür.

Haçlıların saldırdığı, Moğolların İslam dünyasını tahrip ettiği bir dönemde Malatya, Halep, Şam ve Mısır'da Muhyiddin İbni Arabi, Evhadüddin Kirmani gibi devrinin en önemli bilginlerinden eğitim alarak doğunun ve batının kültürel birikimini kendinde topladı.

Konya'ya yerleşerek burada birbirinden değerli kitaplar yazdı. Selçuklu'nun ilk kütüphanesini kurdu.

Selçukluların yıkılmaya yüz tuttuğu bir sırada Hz. Mevlâna ile birlikte insanları gönül diliyle birliğe, beraberliğe ve kardeşliğe davet etti.

Müeyyedüddin el-Cendi, Saidüddin Fergani, Kutbeddin Şirazi ve Fahreddin Iraki gibi binlerce öğrenci yetiştirerek geleceğe ciddi bir miras bıraktı.

Yetiştirdiği öğrenciler Osmanlı devletinin ilk kuruluş döneminde önemli görevler alarak Anadolu'da inancın, bilimin ve düşüncenin gelişmesine öncülük ettiler.

KAYNAKLAR

Abdurrahman Cami, Nefahatü'l-Üns: Evliya

- Menkıbeleri, (Hazırlayanlar: Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), İstanbul, 1998.
- Abdülbaki Gölpınarlı, Menâkıb-ı Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli: Vilayet-name, İstanbul, 1958.
- Ahmet Çelik, "Hamdizade Abdülkadir'in "Şeyh Sadreddin Konevi" Adlı Makalesi ve Değerlendirilmesi Üzerine", Sadreddin Konevi: Tasavvuf, Felsefe ve Din, (Editör: E. Baykan, F. Kaleci), Konya, 2018, (s.34-68).
- Ahmet Eflaki, Ariflerin Menkıbeleri, (Çeviren: Tahsin Yazıcı), İstanbul, 2006.
- Ahmet Şeref Ceran, Şeyh Sadruddin Konevi, Konya, 1995.
- Ali Öngül, Anadolu Selçukluları, İstanbul 2018.
- Bekir Şahin, Konya'nın Kırk Kütüphanesi, Konya, 2017.
- Betül Güçlü, "Sadreddin Konevi", Düşüncenin Serüveni, (Editör: Bayram Ali Çetinkaya), İstanbul, 2017, (c.7, s.359-374).
- Birinci Uluslararası Sadreddin Konevi Sempozyumu Bildirileri (MEBKAM), Konya, 2010.
- Bursalı Mehmed Tahir, "(Sadreddin Konevi): Ebü'l-Meali Mevlâna eş-Şeyhü'l-Kebîr Sadreddin Konevi", Sırat-ı Müstakim (Sebilü'r-Reşad) 5 Mayıs 1327. cilt: VI, sy: 141, s.166-167.
- Claude Addas, Muhyiddin İbn Arabi: Kibrit-i Ahmerin Peşinde, (Çeviren: Atilla Ataman), İstanbul, 2020.
- Ekrem Demirli, "Sadreddin Konevi ve İslam Düşüncesindeki Yeri", Konya'da Düşünce ve Edebiyat Sempozyumu, Konya, 2003, s.47-66.
- Ekrem Demirli, "Sadreddin Konevi", TDV İslam Ansiklopedisi, c.35, s.422-425.
- Ekrem Demirli, Sadreddin Konevi, İstanbul, 2008.
- Ekrem Demirli, Tasavvufun Altın Çağı: Konevi ve Takipçileri, İstanbul, 2015.
- Ercan Uslu (Editör), Sadreddin Konevi Sempozyumu-27 Kasım 2004, Konya, 2005.
- Feridun Nafiz Uzluk, "Ölümünün 700 Yıldönümü Dolayısıyla Şeyh Sadreddin Konevi", Yeni Konya, 27-29 Temmuz 1974.
- Feridun Nafiz Uzluk, "S. Konevi'nin Ölüm Yılı", Babalık, 22-23 Temmuz 1947.
- Hasan Özönder, Mevlâna'nın Gönül Dostları, Konya, 2004.
- İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, Konya, 2007.
- İkinci Uluslararası Sadreddin Konevi Sempozyumu Bildirileri, Konya, 2014.
- Kerimüddin Mahmud Aksarayı, Mûsameretü'l-ahbar (Çeviren: Mürsel Öztürk), Ankara, 2000.
- Mahmut Erol Kılıç, "Fergâni, Saidüddin" TDV İslam Ansiklopedisi c. 12, s.378-382.
- Mahmut Erol Kılıç, İbnü'l-Arabi, Ankara 2018.
- Mehmet Ali Hacıgökmen, "Mecdüddin İshak" TDV İslam Ansiklopedisi, ek cilt: 3, s. 210-211.
- Mehmet Ali Hacıgökmen, "Türkiye Selçukluları Şehzade ve Sultanlar Muallimi Mecdüddin İshak", TTK Belleten, 76/276, Ankara, 2012, s. 421-432.
- Mehmet Ali Uz-Esra Toprak, 13. Yüzyılda Konya ve Sadreddin Konevi, Konya, 2016.
- Mehmet Bayraktar, "Davûd-i Kayseri", TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara, 1994, c.9, s.32-33.
- Mehmet Emin Dede, Regaibü'l-Menakib, (Sadreddin Konevi, Marifet Yolcusuna Kılavuz, Çeviri: Ekrem Demirli), İstanbul, 2013.
- Mikail Bayram, Sadruddin Konevi, İstanbul, 2012.
- Mikail Bayram. "Sadru'd-din Konevi Kütüphanesi ve Kitapları" (Makale), Marife, Konya, 2001, sy. 2, s.179-186.
- Muhammed b. Abdullah Ahmet, Sadruddin el-Konevi, Riyad, 2014.
- Muhammet Ali Orak, Hacı Cihan, Konya, 2019.
- Mustafa Can, "Sadreddin Konevi'nin Eserler ve Kütüphanesi", Selçuk Dergisi, Ocak 1989 sy.4, s.113-127.
- Nadir Karakuş, "Sadreddin Konevi'nin Çocukluk Yılları", Sadreddin Konevi: Tasavvuf, Felsefe ve Din", (Editör: E. Baykan, F. Kaleci), Konya 2018, s.410-417.
- Nihat Keklik, Sadreddin Konevi'nin Felsefesinde Allah-Kainat ve İnsan, İstanbul, 1967.
- Orhan Bilgin, "Fahreddin Iraki", TDV İslam Ansiklopedisi, c.12, s.84-86.
- Osman Ergin, Sadruddin al-Konavi ve Eserleri, Şarkiyat Mecmuası, Yıl: 1958, sy.2, s.64-65.
- Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul, 2004.
- Sadreddin Konevi, Kırk Hadis Tercümesi ve Şerhi, (Çeviren: Hasan Kamil Yılmaz), Konya, 2009.
- Sadreddin Konevi, Ariflerin Aynası: Mir'atü'l-Arifin, (Çeviren: Dilaver Güner, Betül Güçlü, Ali Çoban), İstanbul, 2010.
- Sadreddin Konevi, Kırk Hadis Şerhi (Çeviren: Ali Pekcan), İstanbul, 2010.
- Salim Koca, Sultan I. İzzeddin Keykavus (1211-1220), Ankara, 1997.
- Selçuk Dergisi, I. Sadreddin Konevi Özel Sayısı, Konya, 1989.
- Seyyid Hüseyin Nasr, Oliver Leaman, İslam Felsefesi Tarihi, (Çeviren: Şamil Öcal-Tuncay Aşoğlu), İstanbul, 2007.
- Süleyman Uludağ, İbn Arabi, Ankara, 2015.
- Şeyh Musa es-Sadri, Regayibü'l-Menakib, (Hazırlayan: M. Emin Agar), İstanbul, 2002.
- Tuncer Baykara, I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211): Gazi-Şehit, Ankara, 1997.
- Uluslararası İbnü'l-Arabi Sempozyumu Bildiri Kitabı (Hazırlayan: Fikret Karaman) Malatya, 2018.
- Üçüncü Uluslararası Sadreddin Konevi Sempozyumu, "Sadreddin Konevi: Tasavvuf, Felsefe ve Din" (Editör: Erdal Baykan, Fatih Kaleci), Konya, 2018
- William Chittick, "Merkezi Nokta: İbni Arabi Ekolünde Sadreddin Konevi'nin Rolü", (Çeviren: Betül Güçlü), Tasavvuf Dergisi, Yıl: 9, sy.23, Ocak-Haziran 2009, s.669-684.